POČÁTEK DOBY SOUDCŮ

Původ materiálu
Sedláčková Marta
Pořadí v lekci
36

VSTUPNÍ VERŠ

Žalmy 107:1-3

Chválu vzdejte Hospodinu, protože je dobrý, jeho milosrdenství je věčné!

Tak ať řeknou ti, kdo byli Hospodinem vykoupeni, ti, které vykoupil z rukou protivníka,

které shromáždil ze všech zemí, od východu, od západu, severu i moře.

LITURGICKÉ ČTENÍ

Sd 2,11-16

1. KLÍČOVÉ POJMY, DOBOVÉ A TEXTOVÉ SOUVISLOSTI

- **kniha Soudců** - vypráví o dějích (nikoli dějepisu) po usazení izraelských kmenů v zaslíbené zemi. Izraelci jsou napořád charakterizováni jako ti, kdo se civilizačně - vojensky nevyrovnají nepřátelům (tento rozdíl zachycuje ještě i 1S nejbarvitěji srovnáním obra Goliáše - vojenského reprezentanta Pelištejců - jehož pouhá přítomnost paralyzuje izraelské vojáky). Jednotlivé příběhy se netýkají celého společenství, ale jen některých kmenů (často je zmiňován Efrajim). Nejsou zaštítěni státní organizací - králem - královskou instituci naopak vyprávění trvale problematizuje - zesměšňuje krále protivníků (zhusta právě oni, reprezentanti pohanských božstev končí kuriózní a zesměšňující prohrou). A především neúprosně odmítá jakékoli náběhy ke království uprostřed Izraele samého (Sd 8-9; zejm. Jótanova bajka)

-**zvěstné schéma Soudců** - Izraelci se přiklánějí k uctívání kenaanských božstev (jakožto božstva související se zemědělských cyklem se jim mohla zdát nábožensky jistější a výhodnější než “putující“ a nezobrazitelný Hospodin) .Tím porušují smlouvu (viz 2,1nn) a přestávají být lidem Hospodinovým. Výpadek ze smlouvy provází úpadek - i ekonomický - přicházejí nepřátelé a zotročují je. Země „dobrá a prostorná“ se tak Izraeli opět stává místek útlaku,

nesvobody, ožebračení. Izraelci z této tísně (připomínající tíseň egyptskou) volají k Hospodinu - a Hospodin jim posílá charismatického zachránce, jehož úkolem je vysvobození a zároveň obnova respektu ke smlouvě.

Pozor - toto schéma nechce vést k náboženské spekulaci - ani nechce podpořit mechanickou představu: jsi v potížích - znamená to, že ses provinil. Za tímto redakčním zpracováním je dějinně kající postoj, který si ve světle proher sebekriticky uvědomí předchozí selhání a zároveň s nadějí vyznává, i když jsme jako lid smlouvy smlouvu porušovali, přesto jsme nezůstali vydáni napospas silnějším nepřátelům. Podobně např. J.A.Komenským vyznával, že i křesťané jsou trestáni za zpronevěru svého poslání, ne již prostřednictvím cizích kmenů a národů, ale rozpadem vlastního společenství.

- **volání k Bohu z úzkosti** je známkou znovuobnovení správného vztahu k Bohu, znovunalezení životního postoje a životní orientace. Je to také předpoklad, který umožňuje znovu očekávat a přijmout záchranu od Hospodina

- **soudce** - je Bohem povolaný a zmocněný příležitostný zachránce. Jeho posláním bylo zorganizovat a vést vojenskou vysvoboditelskou akci. K tomu byl zpravidla zmocněn duchem Hospodinovým. Nešlo tedy o rodilého hrdinu či stratéga (skvělou charakteristiku soudců najdete u Milana Balabána, Bojovníci a trpitelé, str. 33-36). „*Soudit* znamenalo nejen rozsuzovat interní pře, nýbrž bránit i ohrožené a přímo *vysvobozovat*.“(Balabán)

-**Debora** (Včela) vyřizovala Boží slovo. Je o ní řečeno, že „sedávala pod palmou“ - tedy byla osobou váženou, vynášela soudy a rozhodovala o dalších záležitostech efrajimského kmene. Jejím prostřednictvím Hospodin odpovídá na volání Izraele. Její jméno souzní s hebr. *dábár* (slovo, zpravidla Hospodinovo), podání tak v podtextu naznačuje, že slovo Hospodinovo, příběhy o jeho vysvoboditelských činech mají vysvobozující moc.

- Barák (Blesk) z pokolení Neftalím je Deborou povolán, aby se postavil do čela bojovníků proti nepříteli. Má obavy spolehnout se „jen“ na zvěstované slovo a vydat se sám proti nepříteli.

- **porážka nepřátel** - neporazitelnost Kenaanců podtrhuje jejich výzbroj, 900 válečných vozů. Vítězství daruje Hospodin sám a Barák má jen dokončit práci. I tady ho však předběhne „slabá žena“ - Jáel, která nepřátelského vojevůdce Síseru zlikviduje lstí a stanovým kolíkem. Historka o potupném konci ironizuje nadutost „neporazitelných“, v jejím světle je však zároveň třeba vidět původní Barákovy obavy.

- **Jáel** - a její rodina byly s Kenaanci svázány smlouvou. Měla svůj vlastní stan, postavený u „posvátného dubu“, tedy nábožensky význačného místa. Proto zřejmě Sísera hledá útočiště právě u ní. Její jednání je zvláštní - podává místo vody mléko (v. 19). Může to snad souviset s

tím, že některé pouštní kmeny znaly vedle příbuzenství pokrevního i příbuzenství „pomléčné“, tj. zprostředkované společnou kojnou. Jáel však nenabízí mléko mateřské, nýbrž zvířecí. Touto lstí “generála“ oklame a může ho pak zlikvidovat sama.

- **Debořina píseň** - (Sd 5) náleží k nejstarším částem SZ. Vv. 2-5 chválí Hospodina a líčí, jakou hrůzu vyvolává jeho blízkost; vv. 6-11 poměry v Izraeli před vystoupením Debory (nevěru Hospodinu vystihuje obraz „opuštěných stezek“); vv. 12-18 líčí svolání izraelských kmenů - a neochotu některý nasadit se proti nepříteli; vv. 19-31 porážku nepřátel (píseň vidí střetnutí jako boj kosmických rozměrů, do něhož se zapojily i hvězdy; zvláštní místo pak věnuje činu Jáel a ironizaci neporazitelného Sísery)

2. ÚSKALÍ TEXTU

- **líčení bojů** - na nás působí krutě a někdy pomstychtivě. Není třeba děti příliš šetřit - naopak si mohou uvědomit, že síla Božího vysvobození pracuje právě ve světě, který (alespoň z televize) znají také jako svět, kde často vítězí hrubá síla a lepší výzbroj. Zároveň je však potřeba pamatovat na kontext - drsné vylíčení vítězství a především jedovatá historka o Síserově konci odhaluje, kolikrát je lid víry v dějinách zbytečně „předpostrašený“ - a že spoléhání na moc a strategickou převahu může být ve své podstatě neopodstatněná nadutost. Pokud tento záměr budete respektovat, můžete si při převyprávění dovolit značnou vypravěčskou licenci.

- může se zdát, že Jáel poruší všechny zákony pohostinnosti a jedná lstivě. Příběh však touto historkou o vítězství bezbranné ženy nad generálem ztělesňujícím moc nepřátel dosvědčuje, že vítězství daroval Hospodin sám (viz 4,7b.9b).

- vyznání, že přítomná úzkost, bída a ohrožení je následek vlastní nevěry a odpadnutí od Hospodina, se rodí jako sebekritické zhodnocení dosavadní cesty v rámci celku společenství víry. Nelze ho tedy jednoduše naordinovat jednotlivci jako vysvětlení jeho potíží nebo nabídnout jako zaručený recept na změnu stavu k lepšímu (pochybenost takových vysvětlení a receptů odhaluje např. kniha Job)

- opakované úpění lidu je vždy opravdové - nejen „liturgický obřad“. Upomíná na úpění otroků v Egyptě. Hospodin si s Izraelci nepohrává, oni sami v neřešitelném ohrožení rozpoznávají svou

vinu.

3. METODICKÉ POKYNY

Nakreslení úkolu z obrázku a rozhovor o něm může sloužit jako motivační uvedení do příběhu nebo jako jeho dotažení, při kterém si děti uvědomí jeho souvislost se svou situací.

4. POMŮCKY

flanelograf - obrázky izraelských bojovníků je dobré zřetelně odlišit (chudší výstrojí a výzbrojí apod.) od obrázku nepřátel, kteří by měli asociovat dobře vyzbrojenou pravidelnou armádu.

obrázekvojevůdce násilnického režimu, diktátora, armády, plenící dobyté území (tyto pomůcky mohou sloužit pro celý cyklus vyprávění podle knihy Soudců)

biblický atlas- rozdělení země v době Soudců, poloha hory Tábor, roviny Jezreel;

obrázek"posvátného stromu" - česká lípa!

symbol moci, práva, spravedlnosti (váhy, soudcovské kladívko ap.)

pro dospělé: Bojovníci a trpitelé (EMAN, Heršpice 1994), kapitoly *Gastarbajtři se zmocňují země* a *Charismatičtí obránci Izraele*

5. MOTIVAČNÍ UVEDENÍ DO PŘÍBĚHU

Otázka pro mladší a střední školní věk

- co zažene únavu - co zažene hlad - co zažene zármutek - strach - co zažene nevíru?

(otázky a témata můžete upravit, hleďte jen, aby byly co možná konkrétní. Od známých a obvyklých témat postupujte k méně známým.)

Otázka pro starší školní věk

- umíme rozpoznat, že nepříjemnosti a nebezpečné situace zapříčiníme vlastní neposlušností, nedbalostí, bezmyšlenkovitou přizpůsobivostí okolí?

(tato motivace umožní podtrhnout kající rovinu příběhu)

6. OSNOVY VYPRÁVĚNÍ

a) poznámky a osnova pro mladší školní věk:

Nabídnutá motivace umožní vyprávění podat jako příběh na zahnání nevíry, zpohanštění a strachu. Tomuto záměru by pak mělo být podřízeno celé převyprávění. Soustřeďte se hlavně na Sd 4 a 5 jen se stručným úvodem o odpadnutí od Hospodina.

I. Motivace (Co zažene...)

II. Izrael odpadli od Hospodina a dostali se pod moc Jabína a jeho generála Sísery

III. Debora vyřizuje slovo Hospodinovo - které zažene strach i nepřátele

IV. Barák slovu příliš nedůvěřuje, ale pouští se do boje

V. Dar vítězství je korunován zahanbující likvidací nepřátelského generála.

b) poznámky a osnova pro střední a starší školní věk

Pokud své vyprávění směrujete na děti středního věku, můžete vyjít z motivace pro mladší a střední školní věk a vyprávění pro mladší věk (viz osnova nahoře) pouze přiměřeně rozvinout.

Vyprávíte-li spíše starším, můžete použít motivaci uvádějící do kající roviny příběhu. Uveďte problematiku knihy Soudců - opakovanou nedověru Izraele. Biblické vyprávění vyznává, že tíseň a útlak je trestem za odpadnutí od smlouvy. Hospodin se však lidu nezříká, ale vysvobozuje.

I. Motivace (umíme rozpoznat?)

II. Lid se v zaslíbené zemi přizpůsobuje „kanaanským poměrům“ a odpadá od Hospodina

III. Pod tlakem silnějších nepřátel si uvědomuje, že modly nezachrání, a prosí o pomoc Hospodina

IV. Soudkyně Debora vyřizuje slovo o vysvobození

V. Povolaný vůdce Barák slovu nedůvěřuje

VI. Chaos v nepřátelském vojsku

VII. Jáel a její rodina mají uzavřenou smlouvu s Jabínem

VIII. Bezbranná Jáel přelstí a zabije Síseru. Jeho smrt stvrzuje, že vítězství je darem a obavy před bojem byly zbytečné.

VYPRÁVĚNÍ

I. LID V ZASLÍBENÉ ZEMI JE NEVĚRNÝ HOSPODINU

Lid Boží bydlí v zaslíbené zemi. Dávno je pryč egyptské otroctví i putování pouští. Pryč jsou i slavná léta obsazování země s Jozuem. Lid Boží bydlí v zaslíbené zemi. Ale nebydlí tam sám. Zaslíbená země nebyla prázdná, když do ní přišli. Žijí tu i jiné národy a kmeny, které uctívají jiné bohy. Bůh si však nepřeje, aby se s domorodci příliš stýkali. Raději mají žít odděleně. Je to zvláštní, pro nás skoro až nepochopitelné, že by se měli od svých sousedů oddělovat. Pán Bůh však ví: budou-li se Izraelci s pohanskými sousedy příliš přátelit, brzo je začnou přitahovat i jejich modly. A to on nechce. On chce mít svůj lid jen pro sebe. Hospodin je Bůh žárlivý. Představte si tatínka, kterému by bylo jedno, že jeho manželka chodí za jinými muži. Nemůže mu to být jedno, protože svoji manželku má moc rád a chce dodržet, co si slíbili při svatbě, totiž že si budou věrní.

Izraelci však Pánu Bohu věrni nezůstali. Byli jako ta nevěrná žena. Věděli o smlouvě, kterou s Hospodinem uzavřeli: že nemají mít jiné bohy, že se nemají klanět žádným modličkám, že nemají prosit o úrodu a blahobyt místní bůžky plodnosti a dobré sklizně; věděli, že mají uctívat

jedině Hospodina – jemu se klanět, jen jemu zpívat oslavné písničky. Oni však podle toho nejednali.

Hospodin dobře věděl, proč stále znovu izraelským kmenům říkal: Moc se s těmi domorodci nepaktujte, svedou vás k modlám… Jenže to bylo, jako by hrách na stěnu házel. Když čteme knihu Soudců, tak to máme pořád dokola: A lid byl zase nevěrný Hospodinu. Klaněl se jiným božstvům a tak Hospodina urážel. Opustili Hospodina.

II. IZRAEL POZNÁVÁ SVOJI VINU A VOLÁ K HOSPODINU

Často se stávalo, že Izraelci museli se svými sousedy bojovat. Třeba chtěli stejné pastviny – a už tu byl boj. Válečná vřava. Kdo vyhraje? Izrael? V knize Soudců čteme, že Izrael často prohrával. Možná měl horší zbraně, bylo jich míň nebo nebyli tak dobře vycvičení. Ale když si pak doma léčili rány a přemýšleli, proč zas byli poraženi, začínali chápat, že to asi bude v něčem jiném. “Vždyť my nesloužíme Hospodinu! Jak bychom mohli vyhrávat a pokojně bydlet v zemi, kterou nám Hospodin slíbil, když se klidně klaníme těm baalům a modličkám!? Vždyť si to zasloužíme, takový výprask – vždyť to Hospodinu nemůže být jedno, že jsme takhle nevěrní. To on nás trestá, abychom poznali, jak jsme vedle.” (Možná to znáte, když něco provedete a táta nebo máma vás nějak potrestá – není to proto, že by vás neměli rádi, je to proto, že si moc přejí, abyste takové hlouposti už nedělali.)

Když to Izraelci poznali, začali volat k Hospodinu. Vyříkali mu všechno, svoje chyby a bloudění. A Hospodin je uslyšel. Hospodin je totiž jako věrný manžel, který nikdy nezapomene na svatební smlouvu. Nikdy nezapomněl, co svému lidu slíbil – i když oni byli tolikrát nevěrní.

III. HOSPODIN POVOLÁVÁ LIDU SOUDCE

Jak Hospodin svému lidu pomáhal? Povolával si muže i ženy, které postavil do čela Izraele, a skrze ně vysvobozoval svůj lid z rukou plenitelů. Těmto vůdcům se v Bibli říká soudci. Poslechněte si jeden takový příběh: jak Bůh vysvobodil svůj lid z cizí nadvlády. Je to zároveň příběh o tom, jak se Hospodin vysmívá těm, kdo mají moc a vojsko. Poslechněte si, jak utlačovatele dostaly dvě odvážné ženy a jeden jen o trochu méně odvážný muž. Poslechněte si příběh o soudkyni a prorokyni Debóře, o statečné Jáel a vojevůdci Bárakovi.

IV. SOUDKYNĚ DEBÓRA VYŘIZUJE BOŽÍ SLOVO O VYSVOBOZENÍ A BÁRAK VÁHÁ

Tentokrát lid úpěl pod kenaanským králem Jabínem, který měl silnou, dobře vyzbrojenou armádu. V ní byly i železné vozy. Vrchní velitel jeho vojsk se jmenoval Sísera. Byla to krutá doba a tento útlak trval už dvacet let. Mnozí si mysleli, že se proti takové síle nedá nich dělat.

Ale Hospodin na svůj lid nezapomněl. Jako vysvoboditelku si povolal soudkyni Debóru. Byla to žena, která naslouchala Božím vzkazům a vyřizovala je dál lidem. Byla moudrá: nejenže uměla rozsoudit ty, kteří se hádali, ale také dokázala povzbudit lid, aby se zase znovu začal spoléhat na Hospodina a poslouchal jeho příkazy.

Debóra slyší Boží slovo a posílá pro Báraka. “Báraku, zvedni se, sám Bůh tě volá. Svolej vojsko o deseti tisících mužích a táhněte na horu Tábor. Tam ti Bůh dá do rukou Jabínovo vojsko i vojevůdce Síseru. Bude konec útlaku.” “Když já nevím,” brání se Bárak, “leda že půjdeš se mnou, Debóro, jinak nejdu.” “Půjdu, to víš, že půjdu,” říká Debóra. Dobře ví, že musí dodávat Bárakovi i ostatním bojovníkům odvahu, však to není nic lehkého vytáhnout proti tak dobře vyzbrojenému vojsku. “Jen bych tě chtěla Báraku upozornit, že se na téhle výpravě zas tak moc neproslavíš. Hospodin se totiž rozhodl, že nad Síserou vyzraje žena. Myslím, že má náš Bůh smysl pro humor…”, usmívá se Debóra.

V. HOSPODIN PŮSOBÍ MEZI NEPŘÁTELI ZMATEK

A tak putuje deset tisíc mužů na horu Tábor, v jejich čele Bárak a Debóra, která tak dobře zná Boží slovo. Jak to slyší vojevůdce Sísera, hned si chystá svoje železné vozy, svolává všechny své lidi a táhnou proti Bárakovi. Jenže Sísera netuší, co prorokuje Debóra a co ví už i Bárak: “Toto je Hospodinův den. V něm Sísera padne, vojsko ani železné vozy mu nebudou vůbec nic platné, protože sám Hospodin vytáhl do boje.” A už je tu střetnutí. Bárak se svými muži sestupuje z hory Tábor. Hospodin uvádí ve zmatek Síseru i všechnu jeho vozbu. V Hospodinově síle ženou Bárakovi muži ty lépe vyzbrojené armády, vítězí nad nimi. Sám Sísera seskočí v vozu, už nevelí mocnému vojsku, už chce jen zachránit holý život a tak pěšky prchá. Na útěku se dostane na území jiného kmene (kmene Kénijců), se kterým Kenaanci dosud žili v míru.

VI. JÁEL VÍTĚZÍ LSTÍ NAD SÍSEROU

A jak běží, spatří ženu z toho kmene, která se jmenuje Jáel. Vyšla mu vstříc a zve ho: “Pane, pojď do mého stanu, schovám tě.” Sísera rád přijímá, netuší nic zlého, chce si zachránit život. “Dej mi napít a kdyby náhodou někdo přišel, tak řekni, že tu nejsem.” Velký bojovník se schovává pod kousek látky ve stanu nějaké ženy. Není to k smíchu? Takový voják – a schoval

se za sukně. Unavený Sísera usnul. Jáel ví, že je to velký utiskovatel a násilník. Sebere proto všechnu odvahu a Síseru zabije. Velkým stanovým kolíkem mu probodne hlavu. Vyběhne ze stanu a běží naproti Bárakovi, který Síseru pronásleduje: “Honem, pojď sem, tady leží ten, koho hledáš!” A ukazuje mrtvého vojevůdce, schovaného ve stanu.

Takový potupný konec, myslí si Bárak, a zároveň se trochu stydí za svoje obavy. Váhal vytáhnout do boje s deseti tisíci muži, bál se spolehnout na Hospodina - a tady najednou vidí, že Bůh dal vítězství do rukou slabé ženě; Bůh potupil nadutého vojevůdce, že zemřel tak nehrdinskou smrtí. Zvěst o porážce i o směšném konci Síserově se rozšířila po celém Izraeli, nikdo už se nebál ani krále Jabína a tak ho s pomocí Boží zničili.

VII. OSLAVNÁ DEBÓŘINA A BÁRAKOVA PÍSEŇ

Toho dne zpívala Debóra a Bárak krásnou a dlouhou píseň o Božím vítězství, oslavu mocného a hrozného Hospodina. Písničku o mnoha slokách kde se zpívá o tom, jak se na Boží povel proti nepřátelům jeho lidu obrátilo i všechno Boží stvoření – potok Kíšon je odplavil, ano i hvězdy z nebe bojovaly ze svých drah. A také o statečné Jáel, kterak zvítězila nad obávaným Síserou. Celá píseň je jednou velkou oslavu Hospodina, který nezapomíná na svůj lid.

MODLITBA

Hospodine, děkujeme ti za tvou věrnost. Oslavujeme tě za tvoji přítomnost. Děkujeme, že jsi svrhl z trůnu pyšné a ponížené že jsi povýšil. Děkujeme, že ses ujal svého služebníka Izraele, byl jsi k němu milosrdný, když tě volal a vyznával svoje hříchy. Děkujeme za Debóru, Jáel i Báraka. Ukazuješ nám na nich, že se můžeme spoléhat na tvoje slovo, na tvé sliby, které jsou mocnější než vojsko. Prosíme tě za stejnou odvahu jako měli oni. Amen

PODNĚTY PRO ROZHOVOR

- co dělá soudce dnes ve srovnání se soudcem SZ? Rozhodněte, které činnosti charakterizují soudce dnešního, které biblického, které oba: musí mít vystudovanou školu - musí projít výběrovým řízením - musí být otevřený Božímu slovu - je ochoten zastat se pronásledovaných - nenechá na sebe působit úděl obžalovaných - musí umět vybrat správný paragraf - musí mít na mysli smysl a cíl zákona - jde mu o nápravu provinilých - nosí talár - doma si od

soudcovského zaměstnání odpočine.

- Uvědomujeme si, jak nás ovlivňují prostředí, v němž žijeme, a lidé, s nimiž se stýkáme? Čím vším nás ovlivňují? (Móda, životní styl...) Co z toho nevadí, z čeho se naopak může stát modla? Máme si vybírat a volit, kam budeme chodit a s kým se budeme přátelit?

- mluvíme vůbec o tom, že jsme křesťané? Jak reaguje naše okolí?

- máme kvůli víře problémy?

- Debořina píseň je jedna z nejstarších částí bible. Mají nám tak staré dokumenty ještě co říci?

- co víme o vzniku biblických knih? Co to znamená, že jsou v bibli části „staré“ a „mladé“?

- Jak vám zní slovo pokání? Jakým slovem byste ho nahradili? (tady požádejte o „bleskové asociace“, zapište je - a pak můžete mluvit o tom, co vypovídají o naší představě o pokání - a nakolik se tyto představy shodují s biblickým příběhem)

- víte, co je "kult"? O jakých „kultech“ slyšíme a čteme dnes? (kultu fotbalisty, herečky, princezny Diany...) Mohou být vyznavači těchto kultů dostatečně kritičtí k objektům své úcty?

- dá se z příběhů o soudcích vyvodit často zmiňované úsloví, že "Boží mlýny melou pomalu, ale jistě"? Nevede nás posloupnost příběhů: odpadnutí - soud - vysvobození spíše k rozpoznání, že každá generace má usilovat o pokání a věrnost?

Odkaz na pracovní list
36 Počátek doby soudců
36 Počátek doby soudců - st
Odkaz na píseň
Bůh je záštita má (SV23)
S písní k němu pristoupíme (BTS2)
Dej mi zase nový den (SV43)
Hospodin zástupů (EZ170)
Chval Pána svého písní a jásej s radostí
Vzdejme Pánu díky (SV319)
Cílová skupina
Školní
Katechetické cykly
Pozvání na cestu Starý zákon 1
Biblický odkaz (kat)
Soudců 2,11–16

Soudců 4,1–24

Soudců 5,1–15

Soudců 5,31